

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till statsbidrag till barntandvård.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 235 i första kammaren av fröken *Nordström m. fl.* samt nr 267 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts,

”att riksdagen måtte besluta att statsbidrag till den organiserade, avgiftsfria barntandvården skall utsträckas till att omfatta tandvård som meddelas t. o. m. det kalenderår varunder barnet fyller 16 år, samt att utskottet måtte utarbeta härför erforderlig författningstext”.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 267.

Gällande bestämmelser

Enligt *kungörelse den 26 maj 1961 angående statsbidrag till folktandvård* skall folktandvården omfatta bl. a. i regel en gång årligen återkommande tandvård av den omfattning som medicinalstyrelsen bestämmer (systematisk behandling) av barn från och med det år de fyller sex år — eller under vissa omständigheter tre år — intill utgången av det kalenderår, då barnet fyller femton år (organiserad barntandvård). Sådan tandvård utgår utan kostnad för den vårdsökande men mot årlig avgift av primärkommunen och med rätt för huvudmannen — landstingskommun eller stad som ej tillhör landstingskommun — att uppbära statsbidrag. När särskilda skäl föreligger kan medicinalstyrelsen medgiva att vårdsökande från och med det kalenderår under vilket han fyller sexton år till och med utgången av det kalenderår han fyller nitton år skall inom folktandvården behandlas med förtursrätt. Sådana vårdsökande äger också vid systematisk behandling åtnjuta nedsättning med 25 procent å de enligt folktandvårdstaxan utgående avgifterna. Statsbidrag utgår till landsting, förutom till utrustning med vissa belopp, för varje barn som erhåller systematisk behandling med sexton kronor för varje år behandling meddelats till och med det kalenderår under vilket barnet fyller femton år. Till stad som ej tillhör landstingskommun utgår motsvarande statsbidrag med åtta kronor per barn och år.

Historik

Även enligt 1950 års kungörelse angående statsbidrag till folktandvård omfattade den avgiftsfria barntandvården, för vilken statsbidrag utgick, endast barn upp till det år, under vilket de fyllde femton år.

I sitt år 1959 avgivna betänkande Folktandvården föreslog 1957 års folktandvårdssakkunniga, ehuru med stor tvekan, att den organiserade barntandvården skulle utsträckas till att i princip omfatta jämväl 16-åringarna. Ställningstagandet motiverades huvudsakligen med att barntandvården var nära anknuten till skolgången och att genom enhetsskolans successiva genomförande det stora flertalet ungdomar kom att tillbringa åtminstone en del av sitt sextonde år i skolan.

I statsverkspropositionen till 1961 års riksdag fann föredragande departementschefen i och för sig starka skäl tala för den av de sakkunniga föreslagna utökningen av den avgiftsfria barntandvården. Med hänsyn till att tandvården för dåvarande barngrupper på många håll inte var fullständigt utbyggd och då behovet av tandläkare icke torde kunna tillgodoses ännu på lång tid ansåg han sig icke kunna tillstyrka förslaget. I motioner hemställdes emellertid att riksdagen måtte besluta i enlighet med de sakkunnigas förslag.

Statsutskottet, som behandlade förevarande spörsmål i sitt utlåtande nr 11, anförde:

Även om i och för sig starka skäl anförts av de sakkunniga för en sådan utvidgning av barntandvården vill emellertid utskottet i likhet med departementschefen inte tillstyrka detta så länge tandvården för nuvarande barngrupper på många håll inte är fullständigt utbyggd och då behovet av tandläkare icke beräknas kunna tillgodoses ännu på lång tid. Utskottet, som vidare vill erinra om att frågan om en avlösning av statsbidragen till folktandvården är föremål för övervägande inom kroppssjukvårdens statsbidragsutredning, avstyrker därför förevarande motioner.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med statsutskottets hemställan.

I motionen II: 208 vid 1962 års riksdag yrkades bl. a. att den avgiftsfria tandvården skulle utsträckas till att omfatta även sextonåringarna. I sitt av riksdagen godkända utlåtande, nr 10, anförde andra lagutskottet bl. a.:

Barntandvårdens övre gräns torde ha fastställts till femton år framför allt på grund av vårdens nära anknytning till skolgången. Då sju eller åtta års skolplikt råder, är i allmänhet den obligatoriska skolan avslutad vid femton års ålder. Med enhetsskolans successiva genomförande och därmed skolpliktens utsträckande till ett nionde skolår kommer emellertid det stora flertalet ungdomar att tillbringa åtminstone en del av sitt sextonde levnadsår i skolan. Enligt utskottets mening talar denna omständighet för en utökning av den avgiftsfria barntandvården i enlighet med motionärernas förslag. Emellertid kan man, såsom riksdagen framhöll i fjol vid behandling av motioner med samma syfte som den nu föreliggande, icke verkställa en sådan utvidgning så

länge tandvården för nuvarande barngrupper på många håll inte är fullständigt utbyggd och då brist på tandläkare råder. Även om fjolårets riksdag beslöt vissa åtgärder för att stimulera rekryteringen av tandläkare till folk-tandvården, måste man, såsom kan utläsas av årets statsverksproposition, för de närmaste åren räkna med att ett ganska stort antal tandläkartjänster inom folktandvården icke kan besättas med innehavare eller vikarie. Med hänsyn härtill anser utskottet att det av motionärerna väckta förslaget, till vilket utskottet dock i princip vill ansluta sig, för närvarande icke är möjligt att genomföra. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till detsamma.

Beträffande övriga delar av motionen II:208 inhämtade utskottet yttrande från medicinalstyrelsen. I yttrandet, som kom utskottet till handa efter det nyssnämnda utlåtande, nr 10, avlämnats, uttalade sig *medicinalstyrelsen* även i frågan om utvidgning av barntandvården och anförde bl. a.:

Motionärerna har inledningsvis återgivit 1957 års folktandvårdssakkunnigas förslag rörande viss utsträckning av barntandvården, nämligen till att avse även barnen i 16-års ålder. När medicinalstyrelsen avgav yttrande över nyssnämnda sakkunnigas betänkande, hade styrelsen för sin del intet att erinra mot förslaget i förevarande hänseende. Avgörande för styrelsens ställningstagande var bl. a., att styrelsen erfarit, att man inom vissa distrikt och kanske framför allt i sådana distrikt, där barnantalet befann sig i minskning, hade möjlighet att utsträcka barntandvården ytterligare en årsklass utan att inkräkta på tiden för de vuxnas tandvård. Allteftersom folktandvården vidare utbygges, kan man förutse att möjlighet till här avsedd utsträckning av barntandvården kommer att erbjuda sig i allt flera distrikt.

Det torde från en del håll göras gällande, att om man inom ett distrikt helt och hållet medhinner tandvården inom åldrarna 6—15 år och ändock barntandvårdstid blir över, man då närmast bör organisera upp tandvården även för förskolebarnen, nämligen i åldrarna 3, 4 och 5 år. Enligt 1957 års sakkunnigas bedömning, mot vilken styrelsen ej haft något att erinra, skulle först och främst barnen fr. o. m. 6 t. o. m. 15 år bliva föremål för behandling. Därefter borde det vara angeläget, att ungdomsåldrarna tages under behandling i tur närmast efter skolåldrarna. Anledningen till denna turordning var närmast den, att man ansåg det särskilt värdefullt att genom behandling av efterskolåldrarna bevara det under skolåldern uppnådda vårdresultatet.

Styrelsen är väl medveten om att stora svårigheter alltjämt föreligger inom många distrikt att medhinna hela tandvården i skolåldrarna, och ansträngningar bör göras för att lösa detta problem. Vid en planläggning på längre sikt synes dock lämpliga anordningar böra vidtagas för att möjliggöra inordnandet av 16-åringarna i barntandvårdsorganisationen. Grundskolans gradvisa utbyggnad och skolpliktens i samband därmed utsträckande t. o. m. 16-års ålder synes även utgöra en motivering för att 16-åringarna, där tillfälle gives, medtages i den organiserade barntandvården. Styrelsen tillstyrker sålunda principiellt motionen vad beträffar utsträckningen av barntandvården. Det är dock icke styrelsens mening, att särskild förtursrätt skall givas 16-åringarna framför övriga skolbarn. Styrelsens uppfattning är alltjämt, att de bestående tändernas vård bör systematiskt byggas upp ifrån 6-års ålder och vidare i mån av resurser genom hela skolan.

Motionen

Motionärerna citerar medicinalstyrelsens härovan återgivna yttrande och anför i anslutning härtill bl. a.:

Den nuvarande övre gränsen för barntandvården fastställdes ursprungligen till 15 år på grund av att skolplikten endast var 7—8 år. När den 9-åriga skolan införes i allt fler kommuner, är detta starkt skäl för att höja barntandvårdens övre gräns till 16 år. Dröjsmål med sådant beslut bör ej ske. Visserligen är det sannolikt att inte alla tandvårdsdistrikt omedelbart kan genomföra denna reform, men det är inte heller en nödvändig förutsättning för reformen. När man på sin tid beslöt införa barntandvård för 6—15-åriga barn fanns ej inom alla distrikt personella resurser för åtgärden. Det är dock betydelsefullt att utbildningen av tandläkare ökar, och vi är för vår del beredda att medverka till att så sker.

Utskottet

Den inom folktandvården organiserade barntandvården omfattar alla barn i princip från och med det år de fyller sex år till och med det år de fyller femton år. Sådan tandvård utgår utan kostnad för barnet men mot årlig avgift för primärkommunen och med rätt för huvudmannen att uppbära statsbidrag. Föreliggande motioner syftar till att den avgiftsfria barntandvården skall utsträckas jämväl till sextonåringarna och att statsbidrag skall utgå även för behandling av dessa.

Att övre gränsen för barntandvården fastställts till femton år torde i första hand bero på vårdens nära anknytning till skolgången, som tidigare i allmänhet var avslutad vid femton års ålder. Senare genomförda reformer på skolans område har emellertid medfört, att flertalet ungdomar kommer att tillbringa åtminstone en del av sitt sextonde levnadsår i skolan. Såsom utskottet framhöll i sitt i fjol avgivna utlåtande nr 10 talar denna omständighet för en utökning av den avgiftsfria barntandvården till att omfatta även sextonåringarna. Utskottet fann emellertid icke möjligt att då genomföra en sådan reform. Härvid hänvisade utskottet till att tandvården för nuvarande barngrupper på många håll inte var fullt utbyggd och att brist på tandläkare rådde.

Medicinalstyrelsen har i yttrande till utskottet framhållit vikten av att det genom barnårens tandvård uppnådda resultatet bevaras och uppgivit, att man inom vissa distrikt har möjlighet att utsträcka barntandvården ytterligare en årsklass.

De av utskottet i fjol angivna hindren mot en allmän utvidgning av barntandvården är ännu ej undanröjda. Trots de åtgärder som vidtagits i syfte att stimulera rekryteringen av tandläkare till folktandvården får tandläkarbristen antagas bestå ännu ett antal år. Med hänsyn till angelägenheten i att de av motionärerna framförda önskemålen realiserar snarast synes det emellertid utskottet föga tilltalande att behöva avvakta, att behovet av tandläkare blir fullständigt tillgodosett inom varje distrikt. Alla möjligheter att utsträcka den avgiftsfria barntandvården till ytterligare en årsklass bör därför tagas till vara.

Medicinalstyrelsens uttalanden visar att sådana möjligheter numera föreligger. Det av motionärerna åsyftade resultatet torde vinnas genom att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsam översyn av ifrågavarande bestämmelser så att förslag kan framläggas till 1964 års riksdag om statsbidrag till folktandvården för avgiftsfri barntandvård jämväl för sextonåringarna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 235 och II: 267, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam översyn av bestämmelserna om barntandvård så att förslag kan föreläggas 1964 års riksdag om statsbidrag till folktandvården för avgiftsfri barntandvård jämväl under det kalenderår barnet fyller sexton år.

Stockholm den 5 mars 1963

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, fru Carlqvist, fröken Nordström, herrar Lars Larsson, Edström, Enarsson och Eric Carlsson;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, Odhe, fru Gunne, herr Fredriksson, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Carlsson i Huskvarna och Gomér.